

Краљица Марија Карађорђевић у Дубровнику и Боки Которској

1. новембра 2016.

У Херцег-Новом годше 1934.

Краљица Марија посетила је Дубровник 19. априла 1923. У сусрет „Карађорђу“ изашла је пратња од преко тридесет моторних чамаца окићених зеленилом и лампионима. Пратили су брод у Грушку луку. Сва је Грушка лука засијала у мору светла. По обали од Кантафига до Батале, а од Батале до краја Лапада упаљене су ватре, сви прозори кућа били су осветљени.

У „Народној Свијести“ истакнуто је: „Маса народа прикрила обалу, што пароброд ближе, то одушевљење живље, а поздрави јачи.“ На пароброду у луци краљици је представљен велики жупан др. Грисогоно, општински управитељ, командант места, лучки поглавар и председница Женске Задруге. Три девојчице у белом дале су киту цвећа краљици Марији, њеној мајци и грчкој принцези Ирени. Током целог пута од Груза до града народ је цвећем обасипао краљицу. На Пилама је дочека мноштво народа.

Ушавши у град кроз врата од Пила краљица је прошла Страдуном кроз шпалир грађанства уз урнебесно клицање, кишу цвећа са прозора и са стране, бенгалску ватру и махање деце са заставицама. Пред двором је дочекала јединица гарде, војна музика, чета Жупљана одевена у народну ношњу, деца из школа и маса народа. Кад је ауто стао, музика је одсвирала нашу и румунску химну, док се орило урнебесно клицање. Високи гости су ушли у Кнежев Двор. У „Народној Свијести“ истакнуто је: „Сав простор од Стоне Цркве до Дивоне те пред Гундулићевом пољаном наједном се напуни грађанства, које је урнебесно акламирало високе госте. Кад се помолише на прозорима двора одушевљење допре до кулминације. На једном настане гробна тишина, а Њезино се Величанство захвали ријечима: „Хвала Вам браћо !“ на шта настане урнебесно клицање. Овације, пјевање, ударање музике, још се је за дуго настављало, док се не заметне и народно коло. Кроз то вријеме Високи се гости често показиваху на прозоре одздрављајући и машући рупцима. У касну ноћ гласба са непрегледном поворком обиђе град, али се народ опет сакупи кличући пред Двором. И опет се показаше Високи гости захваљујући на толиком одушевљењу. ... а преко опћ. управитеља поручи грађанству, да је Њ. Вел. очарано толи срдачним дочеком, пак се најљепше захваљује и шаље свој поздрав и пољубац свима Дубровчанима. Кад је опћ. управитељ пред опћином то јавно саопћио, клицању није било конца ни краја до најкасније уре ноћи. Значајно је да за цијелог овако одушевљеног дочека ред није био нимало помућен.“

У пратњи краљице налазио се генерал Стеван Хаџић, лични краљев ађутант Влада Петровић Његуш и адмирал Прица.

После Дубровника краљица је отпловила на „Карађорђу“ за Боку Которску.

У Котору је дочекана од заступника свих власти, музике и мноштва народа са одушевљењем.

Цела Бока је била свечано искићена, а посебно Херцег Нови.

Краљица је посетила Херцег Нови а на повратку обједовала у хидропланској станици у Ђеновићу.

Обишла је и обалу до Тивта.

Свуда је била одушевљено дочекана и поздрављена.

Из Боке наставила је за Цетиње. (1)

Lapad, Marijin dvorac

Краљ Александар и краљица Марија посетили су 1925. Приморје. На Приморју посетили су Бар, Улцињ, Спич, Свети Стефан, Будву, Грбаљ, Тиват, Котор, Херцег Нови, Рисан, Пераст, Дубровник и Цавтат. Краљевски пар је 27. септембра 1925. ушао у Дубровник кроз врата од Пила, окружен почасном стражом Жупљана, у њиховим богатим народним ношњама. О посети: „Док су краљ и краљица пролазили преко Страдуна, са свих прозора је као киша падало на њих цвеће, ... Дубровачке госпе са прозора палача махале су марамицама ...“. По Страдуну били су поређани с једне и друге стране соколи и соколице, мали извидници, ђаци стручне школе, поморске академије и Конављани у богатим народним ношњама извезеним златом.(2)

У Цавтат је дошло мноштво света из Конавала да дочека краљевски пар. Цело место било је искићено, а испред цркве св. Николе подигнут је славолук.

Званична посета била је отказана. Преко 500 излетника укрцало се на пароброд „Затон“ да у Дубровнику виде краљевски пар. Кад је брод био код острва Супетра, сусрео се са моторним чамцем на коме је био краљевски пар. Излетници су препознали краља и краљицу и стадоше поздрављати клицањем и махањем. Брод је окренуо према Цавтату. Опазивши чамац ратне морнарице, слушајући звиждук „Затона“ и његов повратак, неки се сетише у Цавтату шта би то могло бити, те се раширила вест „Краљ долази“.

Краљ и краљица су се искрцали пред славолуком крај цркве Матице, где се већ било окупило доста народа, а краљевски пар праћен од чете домаћих коњаника упути се ка Маузолеју Рачића. Стала су звонити звона, пуцати мужари, народ се са свих страна окупио, излетници су се са „Затона“ искрцали и разврстали по обали, да дочекају краљевски пар. На повратку из Маузолеја краљевски пар се зауставио код „Цавтајске Удруге Пчелица“, где им је учитељица Јелка Миш показала богату збирку народних везова. Кад су дошли на обалу народ их је бурно поздравио, а краљ сав раздраган уђе међу народ и са многима од њих се руковао. Код Фрањевачке цркве укрцао се у дворски ауто да крене према Дубровнику. Код славолука поздравио је краљевски пар дон Ђуро Кречак, жупник Ћилипа. Бурно поздрављен од свог народа дворски ауто праћен од 20 коњаника одјурio је пут Дубровника. Кад је дворски ауто прошао празан пут Цавтата многи су се у Жупи досјетили, да ће се краљевски пар повратити из Цавтата преко Жупе. У листу „Народна Свијест“ истакли су: „Тај глас окупи на главну цесту и старо и младо и кад су се Н.Н.В.В. враћала народ их је свечано поздрављао поклицима, махањем рубаца обасипљући ауто цвијећем. Н.В. Краљ се је зауставио у Плату, Млинима и Чибачи и разговарао са народом.“(3)

Краљевска породица боравила је 1935. у дворцу Милочер у Паштровићима крај Будве. Краљица Марија је заједно са својом мајком и инфанткињом Беатрисом посетила Дубровник. Стигла је у Дубровник из Боке Которске. На улазу у Дубровник посетила је цркву и двориште доминиканаца. Старешина манастира се захвалио краљици на њеном поклону, што је тог јутра стигао од управе краљевих добара у износу од 50.000 динара за поправку црквеног крова. После тога краљица је отишла у краљевски двор (кнежев) где се одморила, па је обишла реликвијар столне цркве, где их је дочекао бискуп са ректором катедрале. После катедрале обишле су фрањевачки манастир, где их је дочекало старешинство. Затим су се прошетале Плацом краља Петра (Страдуном) занимајући се за националне радње а посебно су посетиле радњу Луја Краја. Ушле су у цркву св. Влаха. И ако се није знало за долазак краљице ипак се брзо скупило мноштво грађана, који су на излазу из двора, па испред катедрале и фрањевачког манастира, а посебно низ читаву Плацу и пред св. Влахом непрестано поздрављали. Краљица је отпоздравила махањем руке. Краљица је аутомобилом, којим је сама управљала, кренула ка Трстену, где су гости прегледали старинску вилу господара Вита Гоце.

Били су почашћени и изјавили су да ће опет доћи „на чај“ код господара Вита. Кад је народ дознао за њихов долазак окупило се брзо цело место и бурно их поздравило. Истог дана увече кренула је краљевска породица дворским возом из Зеленике за Београд.(4)

Њ. В. Краљица Марија у конављанској народној ношњи

Синови краља Александра и краљице Марије Петар, Томислав и Андрија били су чланови Савеза Сокола. Први рођендан краља Петра као владоаца Југославије прослављен је 1935. на Милочеру манифестацијама сокола. Соколска жупа Цетиње приредила је једнодневно логоровање у Будви за своје I и II окружје. Позиву за логоровање одазвале су се све соколске јединице. Соколи су стизали бродовима, камионима, аутомобилима и колима уз звуке соколских фанфара и музика. Састанак је био заказан у манастиру Прасквица, изнад Милочера. Соколске чете биле су у народним ношњама, сврстане под својим соколским заставама. Поворка је ишла од краљевог дворца до манастира Прасквице, на дужини од 1,5 километра.

У дворском аутомобилу дошли су краљица Марија, румунска краљица, краљевићи Томислав и Андреј, принц Александар и инфанткиња од Шпаније. Поклици сокола пратили су их до манастира. По одржаном благодарењу у манастиру све су се соколске јединице сврстале за марш. Жупа Цетиње наступила је парадним маршем на челу са старешином и старешинством жупе и друштава уз звуке 4 музике, одавајући поздрав своме старешини, краљу Југославије. На балкону краљевског дворца била је краљица Марија заједно са краљем Петром. Продефиловало је 2.500 сокола и соколица непосредно поред балкона. Дефиле је био у четворореду у збијеним колонама. После дефилеа све су се соколске јединице превезле у Будву, где је приређено весеље. Пред вече почеле су се соколска друштва и чете разилазити, праћена расветљењем по брдима, пуцањем прангија, ракета. (5)

Крајем јула 1936. Соколско друштво Дубровник приредило је излет у Будву са бродом „Шипан“ на коме је било око 560 излетника. Учествовале су и соколске чете из дубровачке околине са својим барјацима. По доласку у Будву соколи су се сврстали у поворку, која је кренула кроз улице пуне одушевљеног народа до градске општине. Пред општином их је поздравио председник и старешина друштва зажелевши им добродошлицу. У име дубровачких сокола захвалио се Нико Шутић. Потом је поворка кренула пред хотел „Могрен“, где их је поздравио старешина Соколске жупе Цетиње Милошевић. Соколска поворка се развила. Слободно време провели су или на плажи или у разгледању старина. Сви су били на броду у 16 сати. Кренули су према дворцу Милочер где се налазио на одмору краљ Петар II. Краљевска породица пред дворцем отпоздрављала је марамима на спонтани поздрав дубровачких сокола. Музика је свирала поздрав. После су се вратили у Будву где је соколска музика одржала концерт пред хотелом „Могрен“. Око 20 сати брод „Шипан“ се отиснуо од обале са које је соколе као и у Дубровнику испратило мноштво света. (6)

Конгрес Међународног женског савеза одржан је у Дубровнику од 28 септембра до 9 октобра 1936. Краљица Марија примила је 4. октобра 1936. учеснице конгреса у свом дворцу у Милочеру. Краљица је била у друштву своје мајке румунске краљице Марије. Један део учесница конгреса путовао је бродом “Краљ Александар” до Котора, а потом аутомобилима, док је други део ишао аутомобилима са задржавањем за ручак у Херцег Новом. **Приликом Конгреса Интернационалног женског савеза у Дубровнику приређена је изложба народних рукотворина. Краљица Марија посетила је заједно са својом мајком 5. октобра 1936. изложбу женских рукотворина и књига у Дубровнику. Изложба је била отворена у делу просторија Палате Спонза. Посетиоцима су се допале лепоте книнских шара. Краљица Марија купила је једно парче.**

(7) Краљица Марија живела у свом дому у Милочеру. Обилазила је Дубровник и околна места прво заједно са краљем а касније сама. Синови краљице Марије Петар, Томислав и Андрија били су чланови Савеза Сокола. Први рођендан краља Петра као владоца Југославије прослављен је 1935. на Милочеру манифестацијама сокола. Соколи су наставили да приређују такве приредбе.

Саша Недељковић, члан Научног друштва за здравствену историју Србије

Напомене:

1. „Дубровник својој краљици“, „Народна Свијест“, Дубровник, 24 априла 1923, бр. 19, стр. 1, 2;
2. Станислав Краков, „Преко Високих Дечана и Ловћена у Приморје“, „Алманах Јадранске Страже за 1926“, Београд 1926, стр. 82, 111; Јован П. Поповић, „Краљ Александар у Црној Гори 1925 године“, Београд 2003, стр. 197, 200, 204, 219, 223;
3. „Narodna Svijest“, Дубровник, 1. октобра 1925, бр. 40, стр. 2;
4. „Њез. Величанство Краљица Марија“, „Народна Свијест“, Дубровник, 25 Рујна 1935, бр. 38, стр. 3;
5. **К.Г., „Соколско славље у Милочеру“, „Соколски гласник“, Љубљана, 20 септембра 1935, бр. 35, стр. 1;**
6. „Дубровачки Соколи поздрављају свога Краља“, „Соколски гласник“, Љубљана, 15 аугуста 1936, бр. 32, стр. 3;
7. Славка Герасимовић, „Извештај о конгресу Интернационалног женског савеза у Дубровнику“, „Гласник Југословенског женског савеза“, Београд, Октобар–Новембар 1936, бр. 9, стр. 71, 72, 73, 74, 75, 76;